A bírálóbizottság értékelése

Tóth Tamás a jól ismert egyháztörténeti forrást, a püspökjelöltek kánoni kivizsgálásának jegyzőkönyveit állította értekezése középpontjába. Munkája során a Magyar Királyság 93 főpapjának 125 processzusát gyűjtötte össze az 1711–1780 közötti időszakra, óriási forráskorpuszt összeállítva. A szerző vállalkozása a magyar historiográfiai hagyományokba ágyazott, ugyanakkor a vizsgált időszakra ilyen átfogó forrásgyűjtés korábban nem került közreadásra és feldolgozásra.

A jegyzőkönyvek két nagy kérdéssorból álltak, 13 kérdés vonatkozott a püspökjelöltek személyére és alkalmasságára, további 13 kérdés pedig a várományos főpásztori szék egyházmegyéjének állapotára. A szerző tudatosan az első részre, vagyis a főpapok személyére vonatkozó vizsgálatra fókuszált. A kérdések 17. század óta strukturált, változatlan szerkezete egy ilyen szeriális forrásanyag esetén kiváló alapot nyújt összehasonlító elemzésekre is. A forrásanyagban rejlő összehasonlító, kvantitatív és tipologizáló elemzési lehetőségek ugyanakkor csak részben kerültek kiaknázásra.

A doktori értekezés egyik legjelentősebb tudományos hozadéka a hatalmas forrásanyag filológiailag következetes, alapos és megbízható feltárása és közreadása, amely a jövőben jól kiaknázható alapot teremt az újabb kutatások számára. A disszertáció nem csupán közreadja a forrásanyagot, hanem az egyház- és társadalomtörténet számára új utakat, perspektívákat kínál.

A forráscsoport közzététele a 18. századi magyarországi katolikus egyházi elit megismerését teszi lehetővé. Az értekezés rövidebb elemző fejezetei ennek első lépéseit is megteszik: vizsgálja a püspökjelöltek társadalmi-származási hátterét, a *Hungarus*-identitás megjelenését, a tanulmányok révén a magyarországi elitképzés intézményeit, az egyházi társadalmon belüli mobilitás kérdéseit. Ezáltal az egyháztörténeti kutatásnak felvázolta az alapvető társadalomtörténeti trendjeit, lehetőséget biztosítva az egyes részelemek későbbi alaposabb, mélyebb vizsgálatának.

Az értekezés a processzusok kritikai forráskiadása mellett elvégzi a főpapi kar életrajzi vizsgálatát. A prozopográfiai módszer révén és a primer forrásanyag közreadásával Tóth Tamás meggyőzően cáfolta azt a korábbi historiográfiai megállapítást, miszerint a 18. században tudatos bécsi egyházpolitikai törekvésként külföldi jelenlét dominálta volna a magyarországi klérus felső rétegét. A főpapi karnak a magyar államigazgatásban való részvétele (központi kormányzati funkciók, tanácsosi teendők, főispáni működés) miatt a disszertáció hozadéka azonban nemcsak az egyháztörténet számára, hanem a 18. századi politikatörténet szempontjából is releváns, új kutatási eredményeket hoz. Az értekezésben összeállított rövid püspökéletrajzok és a közreadott processzusok együtt egy későbbi 18. századi püspöklexikonnak is alapját adhatják.

Emellett a püspökjelöltek vizsgálata során felvett tanúvallomások nemcsak a püspökök személyére vonatkozó adatokat tartalmazták, hanem az egyházmegyék intézményi struktúrájára és a kortárs egyházi ideálokra és normákra is kitekintést adnak, amely révén tovább lesznek pontosíthatók a korábbi megállapítások.